

Oppsummering høringsuttalelser – "Clean energy for all europeans" - vinterpakken

Innhold

Bakgrunn - høringsuttalelser.....	2
Generelle merknader	3
Mål og virkemidler i vinterpakken	3
Energimeldingen – norsk fornybarandel og rammebetingelser for norsk industri	4
Detaljeringsgrad, overnasjonalitet og handlingsrom	5
Gassens rolle	5
Markedsregelverket	6
Markedsdimensjonen i vinterpakken.....	6
Om nettkodene.....	6
Energipriser.....	7
Fornybar produksjon og forrang i nettet.....	7
Budområder	7
Fastsettelse av grensekryssende kapasitet	8
Kapasitetsmekanismer	8
Balanseansvar, plusskunder og forbrukerrollen	9
Aggregatorer	10
Fornybarsamfunn	10
Harmoniserte prinsipper for utforming av tariffer / nettleie	11
Lagringskapasitet	12
DSO-organisasjon	12
Nettutviklingsplan utarbeidet av DSO	12
Flaskehalsinntekter	13
Regional Operation Centres (ROC)	13
ACER	13
Beredskap og risikohåndtering	14
Fornybarpolitikk.....	15
Fra nasjonale mål til felleseuropeisk målsetning.....	15
Støtte til fornybar energi og åpning av støtteordninger	15

Forbrukerrollen og smarte systemer	16
Opprinnelsesgarantier	16
Biodrivstoff	17
Fornybarandel i varmeproduksjon og transport	18
Energieffektivisering	18
Målsetningen.....	18
Artikkel 7	19
Primærenergifaktor (PEF)	20
Individuell måling.....	21
Bygningsenergidirektivet	21
Nytt styringssystem	22
Teknologi, forskning og innovasjon.....	24

Bakgrunn - høringsuttalelser

Det kom inn totalt 47 høringsuttalelser fra følgende høringsinstanser:

Agder Energi AS
 Arbeids- og sosialdepartementet
 Aust-Agder Fylkeskommune
 BKK AS
 Brønnøysundregistrene
 Distriktenes energiforening (Defo)
 Elektroforeningen (EFO)
 Elvarme Norge
 EnergiNorge
 Forsvarsdepartementet
 Hafslund ASA
 Heisleverandørenes Landsforening (HLF)
 Hordaland Fylkeskommune
 Justis- og beredskapsdepartementet
 Kinect Green Energy Services AS
 Samarbeidende Kraftfylke (Kraftfylka)
 KS Bedrift Energi
 Kystrederiene
 Landsorganisasjonen Norge (LO)
 Naturvernforbundet
 Nei til EU
 Nelfo
 Nordland Fylkeskommune
 Norges Bank

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)
Hydro Energi AS
Norsk Industri
Norsk olje & gass
Norsk Petroleumsinstitutt
Norwea
Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)
Regelrådet
Riksantikvaren – Direktoratet for kulturminneforvaltning
AS Rockwool
Samferdselsdepartementet
Skagerak Nett AS
Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI)
Statistisk sentralbyrå (SSB)
Statkraft Energi AS
Statnett SF
Statoil
Statsbygg
Tolldirektoratet
Den Norske Turistforening (DNT)
Utenriksdepartementet
Vest-Agder Fylkeskommune
Verdens Naturfond (WWF)

Nedenfor gjengis de ulike hovedsynspunktene.

Generelle merknader

Mål og virkemidler i vinterpakken

Flere høringsinstanser viser til problemstillingen knyttet til overlappende mål og virkemidler.

Agder Energi, BKK, EnergiNorge, Kraftfylka, KS Bedrift Energi, NVE, Norsk olje & gass, NHO, Norsk Industri, Statkraft og Statoil viser til at vinterpakken inneholder overlappende virkemidler. Flere instanser viser til at dette er uheldig. Tiltakene innenfor energieffektivisering og fornybar energi kan få uønskede konsekvenser for kvotesystemet. Enkelte høringsinstanser viser til at det bør eventuelt korrigeres ved justering av kvotemengde og ved prioritering av tiltak i ikke-kvotepliktig sektor, slik som ved elektrifisering i transportsektoren. Som alternative tiltak for å avbøte negative effekter på ETS av overlappende mål, foreslår *Statoil* at man vurderer innføring av krav til energiytelsen for termiske kraftverk, prisgulv på karbon og grenser for luftforurensning.

Agder Energi, Aust-Agder Fylkeskommune, BKK, EnergiNorge, Hafslund, Kraftfylka, KS Bedrift Energi, NHO, Norsk Industri, NVE, Norsk olje & gass, Vest-Agder Fylkeskommune og Hordaland Fylkeskommune viser til at ETS bør være hovedvirkemiddel for investeringer i fornybar energi og reduksjon av klimagassutslipp i kraftsektoren.

WWF mener at ETS ikke er tilstrekkelig som virkemiddel for å sikre fremveksten av alternativene til fossil energibruk. Det er behov for en stor mengde med virkemidler.

Norsk olje & gass og *Statoil* mener at en lav kvotepris som følge av energieffektiviseringstiltak vil kunne føre til at kullprisen kan holdes nede og beholde sin markedsandel i energimiksen. EU-kommisjonen har ikke problematisert dette. Norske myndigheter må arbeide mot Kommisjonen for å få en tilleggsvurdering av problemstillingen knyttet til overlappende mål og virkemidler.

NHO viser til at elektrisitet er en karbonnøytral energibærer, og helt nødvendig for klimamål og energisystemet. Rettslige virkemidler som straffer energibæreren og ikke energikilden må unngås.

Energimeldingen – norsk fornybarandel og rammebetingelser for norsk industri

Flere høringsinstanser viser til at den fornybare kraften må tas i bruk. Dette gjelder blant annet *Aust-Agder Fylkeskommune*, *Kraftfylka*, *Norsk Industri*, *Vest-Agder Fylkeskommune*, *Nordland Fylkeskommune* og *Rockwool*. Energimeldingen er utgangspunktet for norsk energipolitikk. Flere viser til at det fornybare kraftoverskuddet bør utnyttes som en konkurransefordel, som bør videreutvikles, og erstatte bruken av fossil energi. På den måten vil man kunne gjennomføre det grønne skiftet i Norge. Elektrifisering av transportsektoren blir nevnt som eksempel.

EnergiNorge viser til at hovedutfordringen for å nå 2030-målene er mangelen på mellomlandsforbindelser og et mangelfullt energimarked. *KS Bedrift Energi* påpeker at integrasjon i et europeisk energimarked gjennom utenlandskabler og handel er viktig for kostnadseffektiv produksjon og bruk av elektrisitet. *Norsk Industri* og *Nordland Fylkeskommune* viser til at man kun må forholde seg til planlagte utenlandskabler, og høste erfaringer fra disse. *Nordland Fylkeskommune* viser til at foredling av kraft gir mangedobling av eksportverdien sammenlignet med eksport av ren kraft. *LO* fremholder at overskuddet fra eksport skal komme forbrukerne til gode.

Aust-Agder Fylkeskommune, *EnergiNorge*, *Norsk Hydro* og *Vest-Agder Fylkeskommune* viser til at kraftforedlende industri i konkurranse med industri utenfor ETS må skjermes for indirekte kraftprisøkninger. Dette kan blant annet finne sted ved at ordningen for CO₂-kompensasjon opprettholdes.

Norsk Hydro og *Norsk Industri* fremholder at norske myndigheter må vektlegge hensynet til industriens rammebetingelser og konkurransekraft ved oppfølging av elementene i vinterpakken. *KS Bedrift Energi* mener at energieffektiviseringsregelverket er i strid med norsk fornybarposisjon om å "ta kraften i bruk". *Norsk Hydro*, *Norsk Industri*, *Nordland Fylkeskommune* og *Hordaland Fylkeskommune* påpeker at industriens energieffektiviseringsbehov er uansett drevet frem av løpende bedriftsøkonomiske hensyn, samt ETS-forpliktelser. Industrien bør derfor holdes utenfor kravene til energieffektivisering.

NHO viser til at man ikke bør begrense tilgjengelige gratis kvoter til industri som er eksponert for internasjonal konkurranse. Man bør gi incentiver for å hindre karbonlekkasje, sikre like

konkurransetilstand og gi økonomiske aktører nødvendig forutsigbarhet for investering og vekst.

EnergiNorge viser til at utslippsreducerende tiltak må rettes mot ikke-kvotepliktig sektor. *Hordaland Fylkeskommune* viser til at Norge har en høy fornybarandel og et velfungerende, liberalisert kraftmarked. Norske interesser er derfor andre enn for de fleste europeiske land når det gjelder utbygging av fornybar energi og energieffektivisering.

Detaljeringsgrad, overnasjonalitet og handlingsrom

Flere høringsinstanser viser til at regelverket som foreslås er svært detaljert.

LO, *KS Bedrift Energi* og *Skagerak Nett* viser til at det er uheldig med et regelverk som er for detaljert. Det kan blant annet øke risikoen for feil styringssignaler eller begrenset manøvreringsrom. *NVE* påpeker at det må være forholdsmessighet mellom virkemidlene og de utfordringene de skal løse. *Turistforeningen* påpeker at den helhetlige analysen i vinterpakken mangler, ettersom naturvern hensyn ikke synes å være omfattet.

Statnett og *DeFo* viser til at EU-siden med vinterpakken bør rette oppmerksomhet mot å realisere og implementere regelverket, i stedet for å utarbeide nytt.

KS Bedrift Energi, *LO* og *Nei til EU* viser til at vinterpakkens virkemidler legger opp til overføring av myndighet til overnasjonale organer.

Flere høringsinstanser viser til at norske myndigheter bør arbeide for å få størst mulig handlingsrom i gjennomføringen. Dette gjelder blant annet *Agder Energi*, *Elektroforeningen*, *KS Bedrift Energi*, *NVE* og *Skagerak Nett*.

Gassens rolle

Norsk olje & gass og *Statoil* viser til at det ligger potensiale for reduksjon av klimagassutslipp ved bruk av gass. *Norsk olje & gass* viser til at gass slipper ut halvparten så mye CO₂ som kull når den forbrennes. Naturgass vil være viktig for EU for å nå EUs klimamål. Olje og gass fra norsk sokkel har videre lave CO₂-utslipp per enhet, sammenlignet med petroleumsutvinning i andre land i verden.

Et ensidig fokus på redusere importavhengigheten av gass er nødvendigvis ikke ensbetydende med økt forsyningssikkerhet. Målet må samtidig være å sikre et framtidig energisystem som er både robust og allsidig, og som bidrar til å redusere klimagassutslippene.

WWF viser til at det er en utfordring for Norge at energieffektivisering i eksisterende bygningsmasse kan bidra til å redusere gassbehovet i Europa. Det er viktig at norske myndigheter innretter energipolitikken slik at man kan ta markedsandeler i det elektrifiserte energimarkedet, i stedet for å forsøke å bremse overgang fra fossile kilder av hensyn til norsk gasseksport.

Markedsregelverket

Markedsdimensjonen i vinterpakken

Flere høringsinstanser fremhever sin støtte til markedsdimensjonen i vinterpakken. Dette gjelder blant annet *Agder Energi*, *Aust-Agder Fylkeskommune*, *EnergiNorge*, *Norsk Hydro*, *Norsk Industri*, *NHO*, *Norwea*, *NVE*, *Statkraft*, *Vest-Agder Fylkeskommune* og *WWF*. I et integrert og sammenkoblet kraftsystem vil det ofte være mer effektivt med felles europeiske løsninger enn nasjonale. *Norsk Industri* påpeker at Norge er i front med hensyn til moderne utforming av elektrisitetsmarkedet, og fremhever at et åpnere marked må la industrien nyte godt av våre komparative fortrinn. *EnergiNorge* støtter det overordnede regelverket, og fremhever at det dekker videre integrering i alle tidsrammer for engrosmarkedet. *Agder Energi* viser til at det må arbeides for markedsløsninger som fremmer fleksibilitet.

Norsk Hydro viser til at vinterpakken vi kunne gi mer velfungerende energimarkeder, samt økt fornybarproduksjon. Dette vil kunne gi fundamentale endringer i produksjons- og forbruksmønster, ved at produksjonen blir mindre stabil og regulerbar. Forbruket må derfor bli mer fleksibelt.

Norsk Industri viser til at elmarkedsdirektivet retter seg inn mot en fremtid der desentraliserte kraftsystem, med mer uregelmessig kraftproduksjon fra flere og mindre enheter, blir mer dominerende enn i dag. Resultatet blir et "lettere" kraftsystem med mindre svingmasse ("inertia") i nettet. Et "lett" nett med lite svingmasse har dårlige forutsetninger for å håndtere perioder med store svingninger i kraftflyten, for eksempel når eksport snur til import. Det norske kraftsystemet er i dag, blant annet på grunn av jevnt forbruk fra industrien og høy svingmasse, robust nok til å håndtere slike svingninger. Når Norge etter hvert får flere handelsforbindelser til kontinentet, vil svingningene i systemet blir enda større og forekomme oftere. Industriens bidrag må derfor anerkjennes.

NVE og *Statnett* tar utgangspunkt i at retningen mot mer markedsbaserte løsninger samsvarer med nasjonal utvikling i Norge. *Statnett* viser til at vinterpakken er preget av nordisk markedsdesign; kundene aktiveres, det innføres smarte målere og fleksibilitet omsettes.

NVE viser til at reglene bør ta sikte på å omfatte forhold av grensekryssende betydning for det indre markedet. Norge har et velfungerende sluttbrukermarked. Det bør påses at felleseuropeisk regelverk ikke blir et hinder for videreutvikling av velfungerende løsninger.

NHO viser til at et velfungerende energimarked er det mest rasjonelle virkemidlet for å nå EUs mål om forsyningssikkerhet, bærekraft og reduserte klimagassutslipp.

Om nettkodene

Både *NVE* og *Norsk Hydro* påpeker at prinsippene i grensehandelsforordningen er mer detaljerte, og gjentar prinsipper som langt på vei allerede finnes i nettkodene. Det kan stilles spørsmål ved hensiktsmessigheten av dette, og det må påses at detaljene stemmer overens

med nettkodene. NVE viser til at det foreslås nye hjemler for vedtakelse av nye nettkoder. Hensiktsmessigheten og den grensekryssende betydningen av disse bør vurderes. Det vises til at det foreslås nye felles nettkoder for

- Tariffer i distribusjonsnett
- Tilknytningsgebyrer
- Ikke-frekvensrelaterte systemtjenester
- Etterspørselsfleksibilitet
- Aggregering
- Lagring
- Avkortning av forbruk

Energipriser

EnergiNorge, KS Bedrift Energi, NHO og Statkraft viser til viktigheten av at energipriser reflekterer virkelige knapphetssituasjoner. *Statkraft* fremhever at et velfungerende marked forutsetter blant annet at sluttbrukere eksponeres for dynamiske priser i kombinasjon med smarte målere. Den forventede reelle verdi av energi bør være prissignalet som alle markedsaktører møter.

EnergiNorge fremhever at prisene må være transparente og sammenlignbare på tvers av land. Styrking av intradag- og balansemarkedet er sentralt for å muliggjøre omleggingen. Det er positivt med introduksjon av smarte målere, som ledd i styrking av forbrukerens rolle.

Norsk Hydro og *Norsk Industri* viser til at medlemslandene bør kunne ha valgfrihet med hensyn til om transmisjonsrettigheter utgjør et tilgjengelig verktøy for hedging av fremtidige priser. *Norsk Hydro* viser til at et slikt krav ikke passer inn i strukturen i det nordiske markedet, og har heller ingen betydning som et instrument for hedging av prisrisiko for industrien.

Fornybar produksjon og forrang i nettet

Elvarme Norge, EnergiNorge, KS Bedrift Energi og *Norwea* støtter at forrang for fornybar kraftproduksjon nå bortfaller, slik at markedsmekanismene får virkning. *KS Bedrift Energi* er skeptiske til at det likevel fortsatt vil være støttemekanismer som spesielt legger til rette for at modne fornybarteknologier deltar i markedet.

Naturvernforbundet og *WWF* mener at fornybar kraft fortsatt bør ha prioritet i elektrisitetssystemet.

Budområder

EnergiNorge, NHO og *NVE* viser til at det er positivt at budområdene defineres regionalt og at Kommisjonen nå får tildelt myndighet ved revidering av disse.

NVE påpeker at det er behov for strengere regler der budområder dekker flere land. Det bør påses at den nye prosedyren sikrer frihet til å justere budområder som allerede eksisterer.

KS Bedrift Energi og *NVE* viser til at budområder må være fleksible, slik at man ikke undergraver eksisterende handelssamarbeid. *Agder Energi* påpeker at EUs inndeling av Norden som region ikke bør gå på bekostning av muligheter for energisamarbeid mellom Norge og andre land utenfor Norden, som Tyskland og Storbritannia.

Statnett ønsker Kommisjonens intensjon om at budområder skal følge strukturelle flaskehalser velkommen. Kraftsystemet er avhengig av at vi har en riktig inndeling i budområder over tid. Av hensyn til driftssikkerheten bør inndelingen av budområder i Norge besluttes av Statnett eller NVE.

Fastsettelse av grensekryssende kapasitet

EnergiNorge, NHO og Statkraft støtter prinsippet om at grensekryssende kapasitetsbegrensninger ikke skal være tillatt.

Statnett viser til at prinsippet om at flaskehalser ikke skal flyttes til grensen, er i tråd med praksis. Maksimal handelskapasitet til markedet er alltid et mål gitt at driftssikkerheten ivaretas og dette gir riktige prissignaler. *Statnett* er imidlertid mer skeptiske til kravet i forslaget til grensehandelsforordning om at mothandel skal benyttes for å sikre maksimal kapasitet, såfremt det ikke kan bevises at slik mothandel skaper ineffektivitet for EU. Dette undergraver hensikten med budområder og kan gi feil incentiver med hensyn til nettinvesteringer. Dagens ordning, der nasjonal regulator, og eventuelt andre relevante regulatorer, følger opp kapasitetsallokering, er tilfredsstillende. I samme retning går *NVE*, som viser til at det bør påses at de nye reglene er forholdsmessige. Det er viktig at systemansvarlig har tilstrekkelig mulighet til å fastsette overføringskapasitet ut fra et mål om å maksimere samfunnsøkonomisk overskudd og hensyntatt systemsikkerheten, fremfor et mål om å maksimere overføringskapasiteten.

Kapasitetsmekanismer

Flere høringsinstanser, deriblant *Agder Energi, EnergiNorge og KS Bedrift Energi* viser til at "energy only" bør være utgangspunktet, hvor elektrisitet prises i henhold til tilbud og etterspørsel. Kapasitetsmekanismer bør i størst mulig grad unngås. *BKK, EnergiNorge og NVE* mener at i de tilfellene kapasitetsmekanismer tillates, må de være markedsbaserte, teknologinøytrale og åpne for grensekryssende deltagelse. *NHO* støtter prinsippet om at utenlandske aktører, og ikke kabeleierne deltar i kapasitetsmekanismene. *KS Bedrift Energi* fremhever at regionale kapasitetsmekanismer er et riktig steg mot et markedsbasert og grønnere energisystem.

NVE viser til at den praktiske gjennomførbarheten for grensekryssende deltakelse i kapasitetsmekanismer bør vurderes nærmere, for å sikre at intensjonen om å begrense negative virkninger på det indre energimarkedet nås på en effektiv måte.

Statnett viser til at åpning for utenlandske aktører, i motsetning til kabeleiere, i kapasitetsmekanismer er unødvendig begrensende og byråkratisk. Løsningen der kabeleierne deltar er forholdsvis enkel å implementere, og vil i mange tilfeller være en effektiv løsning. Det anses imidlertid positivt at ENTSO-E skal utarbeide en metode for å beregne hvor mye av overføringskapasiteten som utenlandske aktører kan få delta med i kapasitetsmarkedene.

Flere høringsinstanser, herunder *KS Bedrift Energi, Naturvernforbundet, Norsk olje & gass* og *WWF* er positive til at det settes et tak på tillatte CO₂-utslipp for kraftverk som leverer kapasitetsmekanismer. Dette kan være et effektivt tiltak mot videre utbygging av

kullkraftverk. *Norsk olje & gass* og *Statoil* mener at også eksisterende kraftverk må omfattes av taket for tillatte CO₂-utslipp. Det fremheves at norske myndigheter må arbeide for at unntaket fem år frem i tid for eksisterende kapasitetsmekanismer må fjernes. Unntaket er uheldig, idet det innebærer at kullkraftverk i Europa i flere år fremover vil kunne levere kapasitetstjenester for å sikre back-up i energisystemet.

I motsatt retning går *EnergiNorge*, som viser til at kapasitetsmekanismer kun bør rette seg mot forsyningssikkerhet og ikke utgjøre virkemiddel i klimapolitikken. Man har egne virkemidler spesifikt rettet mot reduksjon av klimagassutslipp.

Balanseansvar, plusskunder og forbrukerrollen

Flere høringsinstanser viser til at alle aktører må ha balanseansvar. Dette er blant annet *Agder Energi*, *Defo*, *EnergiNorge*, *KS Bedrift Energi*, *LO*, *NHO*, *Norsk Industri*, *Statkraft*, *Skagerak Nett* og *Elvarme Norge*.

Norsk Industri viser til at det foreslås å regulere balansemarkedet samt kontraktsperioder. Norge har i dag et velfungerende R-KOM-marked (kapasitetsmarked) som bidrar til å få frem fleksibilitet hos industrien. Eventuelle innstramminger i dette markedet kan medføre at det blir mindre slik fleksibilitet tilgjengelig. Nye krav bør utformes slik at de ikke er til hinder for videreføring av dagens R-KOM-marked, blant annet med bruk av en opsjonsordning for å sikre tilstrekkelige ressurser til bruk av systemansvarlig.

Flere høringsinstanser viser til at det er positivt at forbrukerrollen i kraftmarkedet styrkes. Dette gjelder blant annet *Elektroforeningen*, *EnergiNorge*, *KS Bedrift Energi*, *NVE*, *Nelfo* og *Statkraft*.

Defo, *EnergiNorge* og *KS Bedrift Energi* mener imidlertid at grensen for plusskunder bør være lavere enn foreslått. (Grensen på 500 MWh for juridiske personer i fornybardirektivet, og 500 kW installert kapasitet i grensehandelsforordningen, er for høy).

Sluttbrukerfleksibilitet må premieres. Dette mener blant annet *BKK*, *Defo* og *NVE*.

EnergiNorge viser til at ordninger knyttet til sluttbrukerfleksibilitet ikke må være til hinder for like vilkår. *Norsk Hydro* og *Norsk Industri* viser til at elektroitensiv industri vil kunne bidra inn i et system med frivillige ordninger for mer fleksibelt elektrisitetsforbruk. Bruken vil kunne reguleres ned i perioder med knapphet på kraft. Det understrekes imidlertid at det er viktig at ordningene er frivillige og markedsbaserte, at øvrig regulering ikke legger hindringer for fleksibilitet og at det tas hensyn til at industrien har behov for en tilstrekkelig planleggingshorisont. *Statkraft* viser til at større grad av fleksibilitet er nødvendig for å håndtere større volumer variabel fornybar kraft.

Statnett viser til at TSO og DSO etter forslaget må koordinere bruk og utvikling av løsninger som sikrer en optimal utnyttelse av ressursene. Det vises til at DSOene skal definere produktene. Statnett er bekymret for produktdefinisjoner eller markedsløsninger som låser ressurser til lokalt bruk. Dette vil få spesielt store konsekvenser i Norge fordi om lag 40 prosent av installert produksjon er tilknyttet regional- og distribusjonsnettet. Videre vil ny produksjon i all hovedsak tilknyttes underliggende nett. Statnett er bekymret for at en slik utvikling kan føre til at vi ikke har nok reguleringsressurser til å håndtere flaskehalser i transmisjonsnett og for å regulere ubalanser i systemet.

Nelfo støtter forslaget nye krav til måling, fakturering og prinsinformasjon. *EnergiNorge* og *Statkraft* viser til at det er en mangel ved regelverket at bruk bak måleren i dag gis forrang. Dette burde vært adressert i regelverket. *Statkraft* viser til at dette har som konsekvens at færre aktører betaler for kostnadene.

Aggregatorer

Nelfo er i utgangspunktet positive til forslaget for aggregatorer.

KS Bedrift Energi, *NVE* og *Skagerak Nett* viser til at aggregatorens rolle er uklar. I likhet med *Agder Energi* mener de at aggregatorer må ha balanseansvar etter norsk rett. *Skagerak Nett* fremhever at aggregatorer forespeiles en viktig rolle som tilbydere av sluttbrukerfleksibilitet. For å sikre likebehandling, bør aggregatorer enten ha et balanseansvar eller gjøres ansvarlig for de ubalanser deres aktivitet påfører andre aktører i kraftmarkedet.

Statkraft er skeptiske til at aggregatorer skal gis fordelaktig behandling i regelverket. Både *NVE* og *Statkraft* viser til at markedssignalene også i denne sammenheng må styre for å få velfungerende løsninger.

Fornybarsamfunn

EnergiNorge, *Hafslund*, *Skagerak Nett* og *Statkraft* mener at fornybarsamfunn kan være fornuftige, men en rekke forhold omkring disse bør avklares. Dette gjelder blant annet rollen fornybarsamfunnene skal ha i forhold til parallelle nettselskap, og kostnadene de får for nettselskapene.

Hafslund og *KS Bedrift Energi* er skeptiske til forslaget. *Hafslund* og *Skagerak Nett* påpeker at dette er et forslag som ikke står i forhold til norsk lovgivning i dag, hvor det blant annet kreves omsetningskonsesjon, individuell måling av hver boenhet, tekniske konsesjoner for drift av lavspentnett, rettigheter mht. tilknytning, ikke-diskriminerende tariffer, forsyningssikkerhet m.m. Det er viktig at kundene får like rettigheter, og at strøm produsert i lokale fornybarsamfunn likebehandles med annen strøm, hva angår avgiftsplikt m.v.

Hafslund viser til at for Norge har forslaget uheldige virkninger og bør endres.

Hafslund og *Skagerak Nett* fremhever at et fornybarsamfunn i gitte tilfeller kan bidra med fleksibilitet som kan avhjelpe nettet i anstrengte perioder. Man kan også se for seg tilfeller hvor det å etablere microgrid som alternativ til tradisjonelle nettinvesteringer kan være en rimeligere løsning. Åpning for slike opplagte samfunnsøkonomiske løsninger i lovverket støttes. Derimot er det vanskelig å se hensiktsmessigheten i lovkrav om å selge / lease nett de som ønsker å etablere fysiske microgrid som nye, små, uregulerte nett. Dette vil øke kostnadene i nettet og øke nettleien for andre kunder, og er noe *Hafslund*, *Skagerak Nett* og *KS Bedrift Energi* er skeptiske til. *Skagerak Energi* viser til at der lokale energisamfunn er tilkoblet nettet, bør kostnadene for tilgang til, og bruk av nettet gjenspeile kostnadene for drift og vedlikehold av dette. Både *Hafslund* og *Skagerak Nett* ser at behovet for slike samfunn kan være større i Europa hvor behovet for å få frem ny fornybar energi er en annen enn for Norge.

KS Bedrift Energi og *Skagerak Nett* mener at forslaget må utredes nærmere hva angår rettighetene til kunder som er tilknyttet, og rettighetene til øvrige kunder som ikke er en del

av slike samfunn. En risikerer at de gjenværende nettkundene må bære kostnadene for det som etter frakobling blir et overdimensjonert nett.

Harmoniserte prinsipper for utforming av tariffer / nettleie

Agder Energi, Defo, EnergiNorge, Kraftfylka, NHO og Statkraft støtter prinsippene for utforming av harmoniserte tariffer, for å sikre ikke-diskriminering og like vilkår ("level playing field") for aktørene, på europeisk nivå. *Norsk Industri* viser til at samme prinsipper og samme fastledd bør gjelde for både produsenter og forbrukere, uavhengig av tilknytning til nettet.

Defo og Norsk Industri viser til at nettleien bør reflektere kostnader, herunder nettmessige forhold.

Skagerak Nett og *Kraftfylka* viser til at regelverket skisserer en harmonisering drevet av ACER, og noen førende prinsipper for dette arbeidet. *Skagerak Nett* er skeptiske til ønsket om en videre harmonisering av tariffer på europeisk nivå. De enkelte land er ulike og har gjerne tariffvarianter som er tilpasset deres realiteter. Tariffering av særlig distribusjonsnett har begrenset grensekryssende betydning. Et innskrenket nasjonalt handlingsrom kan skape suboptimale løsninger. *Norsk Industri* viser til at kommende regelverk ikke må være til hinder for å ha en nasjonal tariffstruktur som hensyntar aktørens bidrag til stabilisering av nettet, slik det norske systemet er i dag.

Kraftfylka viser til at ACER skal komme med forslag til en form for harmonisering av tariffene for både sentralnett og distribusjonsnett. I dag finnes det et europeisk regelverk som setter tak for hvor mye produsentene skal betale for å mate inn elektrisitet på nettet. Dersom man skal bruke samme tariffering uavhengig av nettnivåer vil det bli vanskelig å harmonisere én tariff for innmating, siden det er så store variasjoner mellom regioner i europeiske land. *Kraftfylka* støtter likevel forslaget, siden det i dag overføres en enorm regning til forbrukere, som må betale for nettutbygging der kraftprodusentene i dag får et tarifftak.

NVE viser til at det må vurderes nærmere hvorvidt det er hensiktsmessig å fastsette slike nivåer i et felles europeisk regelverk, siden ulike teknologier kan ha ulike alternativkostnader.

Hordaland Fylkeskommune viser til at tariffene er viktige for å realisere ny fornybar energiproduksjon. *Hordaland Fylkeskommune, Norsk Hydro og Norsk Industri* legger til grunn at Norge deltar i dette arbeidet, og sikrer norsk påvirkning i ACER.

Defo og EnergiNorge mener at det finnes alternativer til beregning av "value of lost load" hvert femte år. *Defo* viser til at dette kan få betydning for KILE-ordningen i Norge. Den norske måten å dele KILE-kostnader på ulike kundegrupper er bedre, gitt at man finner en annen tilnærming til force majeure enn den vi har i Norge i dag.

EnergiNorge og NHO viser til at de ikke støtter ITC-mekanismen. Bakgrunnen for dette er at *EnergiNorge* mener den overkompenserer sentralt liggende medlemsland, og gir disincentiver for handel for medlemsland som ligger i EUs yttergrenser.

Lagringskapasitet

Flere høringsinstanser er positive til regelverksforslaget om at nettselskaper ikke skal eie lagringskapasitet, og mener lagring bør være et markedsprodukt. DSOen bør rendyrke sin rolle. Dette mener blant annet *Agder Energi*, *Defo*, *EnergiNorge*, *Nelfo* og *Statkraft*. *Statkraft* mener videre at unntakene bør fjernes.

Hafslund, *Nelfo* og *Skagerak Nett* har et noe mer nyansert syn. De viser til at det bør være forbudt for DSO å eie batterier som selskapet har til hensikt å bruke i konkurranseutsatt virksomhet. Det bør imidlertid ikke være noe forbud i lov om å eie lagringskapasitet som alternativ til nettutbygging; DSOer blir løpende bedt om å gjøre denne avveiningen.

Skagerak Nett viser til at det stilles krav om at systemtjenester knyttet til reaktiv effekt skal være markedsbaserte. I dag tariffleres uttak av reaktiv effekt fra nettet. Det synes usikkert hvilke konsekvenser forslaget har. Dagens tilnærming gir mange muligheter og tilrettelegger for gode løsninger. Det vil være lite hensiktsmessig om nettselskap ikke lenger kan eie for eksempel kondensatorbatterier i eget nett. Disse brukes for å begrense flyt av reaktiv effekt i nettet, og heller tilføre reaktiv effekt i områder med mye uttak.

DSO-organisasjon

Agder Energi, *BKK*, *EnergiNorge*, *Hafslund*, *Kraftfylka*, *NVE* og *Skagerak Nett* er i utgangspunktet positive til opprettelsen av europeisk DSO-organisasjon, etter modell av ENTSO-E. En forutsetning er imidlertid at norske aktører blir representert på lik linje med EU-aktører.

KS Bedrift Energi stiller seg avventende til organisasjonen. Det kan bli for innflytelsesrikt. *KS Bedrift Energi* mener at Norge vil kunne få for liten betydning, forholdsmessig, i en slik DSO-organisasjon. DSO-organisasjonen skal utvikle nettkoder på distribusjonsnettnivå, om tarifiering i nettet. Disse skal legges frem for ACER. Dette er uheldig, og kan blant annet gjøre innføring av effekttariffer, som NVE forbereder, vanskelig.

NVE og *Skagerak Nett* viser til at Norge må arbeide for at DSO-organet blir en minimumsløsning, fleksibelt, og at nettkodene må begrenses av nasjonal myndighet.

Skagerak Nett viser til at Europa har mange nettselskap. Det betyr at DSO-organisasjonen vil ha mange potensielle medlemmer. Størrelsen på, og mengden av nettselskapene varierer mellom de ulike landene. Tarifiering er i stor grad tilpasset nasjonale og lokale forhold. Geografi, eierskap og regulering representerer andre variabler. Det kan spørres hvordan en DSO-organisasjon kan sikre en balansert representasjon og påvirkningsmulighet. For å få legitimitet må DSO-organisasjonen gjenspeile mangfoldet av variabler. Det kan bli utfordrende.

Nettutviklingsplan utarbeidet av DSO

I forslaget skal DSOer annethvert år utarbeide nettutviklingsplan til regulator. *NVE* mener at nytten av nettutviklingsplanene, samt virkningene på eksisterende kraftsystemutredning, bør vurderes nærmere. *Hafslund* og *Skagerak Nett* viser til at kravene synes å være for detaljerte og lite hensiktsmessige. Netutviklingsplanene skal vise hvordan DSO bruker forbrukerfleksibilitet ("demand-response"), energieffektivitet, lagring etc. som alternativ til

nettutbygging. Nettutviklingsplan kan imidlertid være fornuftig dersom det sammenfaller med de 17 KSU-områdene i Norge.

Flaskehalsinntekter

Flere høringsinstanser, herunder *Defo*, *KS Bedrift Energi*, *NVE*, *Norsk Hydro*, *Norsk Industri*, *Statnett* og *Skagerak Nett* mener at flaskehalsinntekter må kunne benyttes slik medlemslandene ønsker. De må ikke benyttes til å bygge ny infrastruktur, men bør kunne benyttes til å redusere tariffgrunnlaget. *LO* og *Nordland Fylkeskommune* mener departementet må utrede konsekvenser av at flaskehalsinntekter kun skal benyttes til å garantere kapasitet, og ikke kan brukes til å redusere nettariffer.

EnergiNorge støtte forslaget om at flaskehalsinntekter må benyttes til å gjøre kapasitet tilgjengelig, og ikke til å redusere tariffer. Likevel er plikten til å måtte forbeholde flaskehalsinntekter til nettinvesteringer for rigid.

Nordland fylkeskommune viser til at forbud mot bruk av flaskehalsinntekter til å redusere nettleie ikke må få tilbakevirkende kraft.

LO viser til at Norge mister kontrollen over utenlandskapasiteten når flaskehalsinntektene kun skal brukes til investeringer i nye kabler, og vedlikehold av disse. Bestemmelsen må sees i sammenheng med forbudet mot nasjonale vedtak som hindrer fri flyt av kraft over landegrensene.

Regional Operation Centres (ROC)

Flere høringsinstanser, herunder *Defo*, *Kraftfylka*, *KS Bedrift energi* og *Statnett* er negative til ROC. *Defo* og *Statnett* viser til at det å flytte ansvaret for kapasitets- og sikkerhetsberegninger til en ROC krever omfattende kompetanse for å sikre god nok kontroll. Det er uheldig at beslutningene tas i ROC, mens kostnadene belastes TSOene. Ansvaret for forsyningssikkerheten bør ikke legges utenfor nasjonal kontroll.

Norsk Hydro viser til at konsekvensene av opprettelsen av ROCene er uklare. *Norsk Industri* viser til at det er viktig at ROCene har et klart mandat, rolle og ansvar. Kravene til transparens og involvering av berørte aktører.

NVE og *KS Bedrift Energi* mener det bør vurderes om ROC er tilstrekkelig for å sikre effektiv systemdrift. Det må vurderes om videreutvikling av det regionale samarbeidet til ROC er nødvendig.

EnergiNorge støtter regional tilnærming til systemansvar, fornybar energi og forsyningssikkerhet. Opprettelse av ROCer støttes også, men det bør etableres et klart mandat som definerer ROCens roller og ansvar.

ACER

NVE og *EnergiNorge* viser til at det er positivt at ACER er styrket. NVEs rolle bør tilsvarende styrkes.

LO og *Nei til EU* mener samarbeidet mellom regulatorer i ACER er utfordrende. Utfordringene økes ved at ACER kan fatte vedtak med simpelt flertall.

Nei til EU viser til at ACER allerede i dag har en håndhevings- og vedtaksmyndighet som griper inn i nasjonal kontroll med energisektoren. ACER vil nå bli styrket i saker som berører flere medlemsland, blant annet nevnes:

- Direkte kompetanse til å godkjenne vilkår og betingelser utarbeidet under nettkoder og retningslinjer
- Tilsyn med regionale operasjonssentre (ROC)
- Godkjenne metoder for å vurdere om EU har tilstrekkelig produksjonskapasitet, samt metoder for mulige regionale elektrisitetskriser

Nei til EU mener at det er negativt at ACER er styrket, og ber myndighetene gjenta de norske motforestillingene overfor EU.

Kraftfylka, *Hordaland Fylkeskommune*, *LO*, *Nordland Fylkeskommune* og *Norsk Hydro*, *NHO* og *Norsk Industri* viser til at det er svært viktig at Norge er representert i ACER, og at Norge må sikres reell innflytelse. *NHO* viser til at EØS-avtalen gir tilsvarende rettigheter som medlemsstatene i EU.

Naturvernforbundet mener at Norges tilknytning til ACER via ESA utfordrer Grunnlovens prinsipper og bestemmelser om nasjonal suverenitet.

Beredskap og risikohåndtering

EnergiNorge viser til at energisikkerhet og beredskap nå har blitt integrert i EU-regelverket, og det er nå introdusert verktøy for ytterligere involvering i regulering av nasjonale sikkerhetsrelaterte spørsmål. Dette bør nøye analyseres.

NVE støtter forslaget til ny forordning, som baserer seg på markedsmekanismer også ved kritesituasjoner. Forslaget er basert på at det skal være et nasjonalt ansvar for forsyningssikkerhet. Det er i tråd med systemet i Norge.

Pålegget om å utarbeide nasjonale risiko-analyser og nasjonale beredskapsplaner er positivt og viktig i etableringen av et integrert energimarked. Dette følger allerede av energiloven kapittel 9 og beredskapsforskriften.

Etter forslaget skal ACER og ENTSO-E tilrettelegge for enighet dersom det ikke oppnås enighet om regionale beredskapsplaner. Det er uklart hva som ligger i å "tilrettelegge". Klarhet er avgjørende for tilliten til slike planer.

NVE og *Skagerak Nett* viser til at informasjonsutveksling i forordningen omfatter for en stor del kraftsensitiv informasjon. Det er avgjørende at det etableres systemer som sikrer at de ikke kommer på avveie. I samme retning går *NVEs* henvisning til forordningens krav om offentliggjøring av beredskapsplaner. Dette kan gi mulighet for misbruk av detaljert

informasjon om planlagte tiltak. For det norske kraftsystemet, som er grunnleggende basert på forventningsverdier for magasinert vann, er dette særlig viktig.

Fornybarpolitikk

Fra nasjonale mål til felleseuropeisk målsetning

Agder Energi, EnergiNorge og Norsk Industri viser til at det er positivt at regelverket nå har gått bort fra å stille krav om nasjonale fornybarmål. I en annen retning går høringsuttalelsene til *Naturvernforbundet, Nelfo og WWF*, som mener at det bør settes bindende nasjonale fornybarmål, og energieffektiviseringsmål. *Naturvernforbundet* mener at det viktigste virkemidlet for økt fornybarandel er reduksjon av energibruk og utfasing av fossil energibruk.

NVE og Nelfo viser til at det er positivt at fornybarandelen på EU-nivå nå økes fra 20 til 27 prosent. *LO og Norsk Industri* mener Norge ikke bør forplikte seg til høyere fornybarmålsetning enn 67,5 prosent.

Norsk Industri viser til at dersom en slik målsetning likevel blir en realitet, må den ikke baseres på økt fornybarandel i industrien.

Støtte til fornybar energi og åpning av støtteordninger

BKK, EnergiNorge, KS Bedrift Energi, Naturvernforbundet, Norsk Industri, Norwea, NHO og Statoil mener at støtte til moden teknologi bør fases ut etter 2020. *Norsk Industri* viser til at eventuell støtte bør rettes inn mot innovativ, men umoden teknologi, og / eller piloter. Støtten må være markedsbasert og teknologinøytral. *EnergiNorge* viser til at støtte til fossil energi uten CCS, bør fases ut. *WWF* viser til at støtte må gis til både moden og umoden fornybar energi.

Høringsinstansene kommer med litt ulike synspunkter knyttet til kravet om åpning av støtteordninger. *Agder Energi* mener åpning av støtteordninger må finne sted under forutsetning om tilgjengelig fysisk utvekslingskapasitet mellom landene. *Statoil* mener at det bør utredes hvordan åpning av støtteordninger vil finne sted i praksis. *Norsk Industri* viser til at fornybarstøtten som gjøres tilgjengelig for utenlandske installasjoner ikke må undergrave kostnadseffektiviteten i et nasjonalt støttesystem, ved at lite kostnadseffektive tiltak gjennomføres i andre land på bekostning av mer kostnadseffektive tiltak nasjonalt.

NVE viser til at åpning av støtteordninger kan føre til betydelig interesse for utbygging av fornybar kraft i Norge. Det må sees i sammenheng med utvikling i naboland, overføringskapasitet og etterspørsel.

EnergiNorge er i utgangspunktet for en åpning av støtteordningene, men påpeker at retningslinjene for energi- og miljøstøtte (EEAG) utgjør et mer egnet virkemiddel for å regulere støttespørsmål generelt, men også for regulering av åpning av støtteordningene spesielt. Det hadde vært hensiktsmessig om disse problemstillingene hadde blitt tatt inn i revisjonen av EEAG, med ferdigstillelse samtidig med revisjonen av fornybardirektivet.

Kraftfylka mener at nasjonale støtteordninger ikke bør åpnes. Det bør i stedet satses på ny fornybar kraftproduksjon med langsiktig konkurranseevne, uten å være avhengig av subsidier.

EnergiNorge og *Statoil* viser til at det er positivt at regelverket kun har virkning fremover i tid, og ikke har til hensikt å få virkning for eksisterende støtteordninger. Det bør imidlertid klargjøres hvilke virkninger som er omfattet.

LO viser til at det må klargjøres hvordan one-stop-shop-ordningen vil påvirke forvaltnings- og godkjenningsstrukturen i Norge.

Forbrukerrollen og smarte systemer

Norsk Industri viser til at Kommisjonen ruller ut smarte målere og systemer, herunder digitalisering og automatisering. Dette anses positivt og fremtidsrettet, men må ikke påføre industrien kostnader som svekker global konkurranseevne.

Opprinnelsesgarantier

Bestemmelsene om opprinnelsesgarantier ble omtalt av mange høringsinstanser.

EnergiNorge, *Hordaland Fylkeskommune*, *Kinect Energy Green Services* og *Nordland Fylkeskommune* viser til at det er positivt at opprinnelsesgarantiordningen gjøres obligatorisk. Det gir forbrukeren en sentral rolle i energiomleggingen. *EnergiNorge* og *Kinect Energy Green Services* mener i tillegg at opprinnelsesgarantiordningen bør omfatte alle typer energi. *Hafslund* mener opprinnelsesgarantier ikke bør introduseres for norsk fjernvarmesektor, som allerede er 100 prosent fornybar.

Aust-Agder Fylkeskommune, *Elektroforeningen*, *Hafslund*, *LO*, *Norsk Industri*, *Nelfo*, *Vest-Agder Fylkeskommune* og *Elvarme Norge* mener at opprinnelsesgarantiordningen justeres, slik at strøm produsert og brukt i Norge må fremstå og kunne regnes som fornybar.

Elektroforeningen, *Norsk Hydro*, *Norsk Industri* og *Nelfo* mener opprinnelsesgarantiordningen bør avskaffes. *Nelfo* og *Norsk Industri* påpeker at flere studier viser at opprinnelsesgarantiordningen ikke fungerer, og at det ikke realiseres noen energi- eller klimamessige gevinster ved forbrukerkjøp av opprinnelsesgarantier. Forbrukere har vanskeligheter med å sette seg inn i ordningen, hvilket etter *Nelfos* syn er uforenlig med oppmerksomheten mot forbrukervern og sluttbrukerinteresser. *Norsk Hydro* trekker frem at ordningen gjør det mulig å "grønnvaske" energiforbruk basert på fossile kilder.

Naturvernforbundet mener også at ordningen er problematisk fordi store deler av opprinnelsesgarantiene fra norsk, fornybar kraft selges ut. Samtidig regner i stor grad forbrukerne sitt forbruk som fornybart, noe som gjør at den fornybare energien dobbelttelles.

Flere er opptatt av at opprinnelsesgarantier også må kunne utstedes for kraft som mottar støtte; dette gjelder blant annet *Agder Energi*, *EnergiNorge*, *Kinect Energy Green Services AS*, *NVE* og *Nelfo*. *Kinect Energy Green Services AS* viser til at mange produsenter har basert investeringer på elsertifikatinntekter og på opprinnelsesgarantier. Mange nye

prosjekter trenger toppfinansiering for å bli realisert. Norske myndigheter bør stille spørsmålsteget ved dette.

Kraftfylka er kritiske til ordningen, men mener at det er vanskelig fra et forbrukerperspektiv å fjerne den helt. *Kraftfylka* viser at opprinnelsesgarantier ikke bør gis til kraft som mottar støtte.

Når det gjelder varedeklarasjonen, mener *NVE* at det er positivt med endringene i krav til denne. Endringen er relativt enkel å gjennomføre. Det må imidlertid utredes om kraftleverandørene kan fortsette å henvise til *NVEs* nettsider for varedeklarasjonen, eller om den nå må tas med i fakturaen.

Kraftfylka viser til at dersom varedeklarasjonen skal baseres på opprinnelsesgarantier, må de i større grad benyttes i Norge. *LO*, *Nelfo* og *Norsk Industri* mener at Norge ikke er tjent med at opprinnelsesgarantier kan selges uavhengig av kraften.

EnergiNorge mener markedsplassen for opprinnelsesgarantier burde være mer transparent og forutsigbar. *Nelfo* og *Vest-Agder Fylkeskommune* viser til at myndighetene bør arbeide for nasjonal handlefrihet i organiseringen av markedet for opprinnelsesgarantier.

Biodrivstoff

Norsk Petroleumsinstitutt viser til at det er positivt at biogass er inkludert i revidert fornybardirektiv. Det vil bidra til å øke fornybarandelen. Biogass kan blandes inntil 100 prosent uten tilpasninger på utstyr til fossil propan. Dagens infrastruktur kan derfor benyttes.

Behovet for å vri bruken av biodrivstoff fra konvensjonell til avansert biodrivstoff støttes av *Norsk Petroleumsinstitutt*. Dette for å sikre best klimaeffekt, samt redusere forurengning av matproduksjon. Overgangen må skje i takt med tilgangen i markedet. Det er imidlertid viktig å se på klimaeffekten av ulike typer drivstoff. Ensidig reduksjon av konvensjonelt biodrivstoff ut ifra benevnelse vil kunne ramme drivstoff med faktisk høy klimaeffekt.

Norsk Industri viser til at økt fremtidig bruk av bioenergi vil være vesentlig for å nå ulike klima- og energimål. Ved utarbeidelsen av bærekraftskriterier må dette baseres på en risikovurdering, i første omgang ved bruk av nasjonale verktøy.

Statoil viser til at man også bør støtte utvikling av infrastruktur til biodrivstoff, gass og hydrogen, som medfører reelle reduksjoner i klimagasser i et livssyklusperspektiv, og ikke fører til konflikter med matproduksjon.

Naturvernforbundet mener at bruk av biodrivstoff basert på matvekster som ikke er avfall, må fases ut raskere enn Kommisjonens forslag; som et minimum innen 2030. Det må stilles krav om at kun avfallsressurser brukes som råstoff. Trevirke som ikke er avfall, må ikke kunne brukes som råstoff i biodrivstoff, dersom denne skal anses bærekraftig og avansert.

Norsk Petroleumsinstitutt støtter under visse forutsetninger kravene om opprettelse av en database, som gjør det mulig å spore biodrivstoff.

NVE viser til at det i skognæringen i EU er stor motstand mot de nye kravene. Norge må ta stilling til om vi støtter det eller ikke. NVE viser til at forslaget krever opplæring og tiltak, for å sikre at kravene oppfylles innen biodrivstoff. Kravene kan tilsi økt behov for forskning også i Norge.

Fornybarandel i varmeproduksjon og transport

For høringsinstansenes kommentarer knyttet til primærenergifaktoren (PEF), vises det til oppsummeringens del om energieffektivisering.

NVE viser til at forslaget krever nytt regelverk i Norge. Det bør vurderes hvordan dette kan fremme fornybar- og klimamål.

Statoil mener fornybarandel i varmeproduksjon og transport bør unngås. Kravet innebærer at man reduserer fleksibilitet til medlemsland med hensyn til å adressere reduksjon av klimagassutslipp og øke fornybarandel på den mest kostnadseffektive måten.

EnergiNorge og *Naturvernforbundet* støtter at man har gått bort fra et mål på 10 prosent fornybarandel i transportsektoren. *Nelfo* fremholder i motsatt retning at det burde settes et nytt og skjerpet andelsmål for fornybar energi til transport i EU.

EnergiNorge viser til at dersom et fornybarmål blir satt for transportsektoren, er det viktig at opprinnelsesgarantier ikke får noen betydning.

Hordaland Fylkeskommune har satset på utbygging av ladeinfrastruktur til elbiler og har høy andel elbiler i fylket. Det er nå i ferd med å bygges ut fylleinfrastruktur også for hydrogenbiler i Bergen. Fylkeskommunen mener at økning av fornybarandelen i transportsektoren bør være et prioritert område for norsk måloppfyllelse for fornybarandelen.

Kystrederiene fremholder at et grønt skifte i transportnæringen ikke kan oppnås uten overføring av gods fra land til sjø. Med tanke på norske forutsetninger med lang kystlinje og spredt bosetning må omstilling i transportindustrien ta høyde for alternativer til landbasert frakt. Ifølge "*Sjøkart for grønn kystfart*" er det potensiale for å redusere årlige CO₂-utslipp med 54 prosent per år.

Energieffektivisering

Målsetningen

Flere høringsinstanser er skeptiske til økte krav til energieffektivisering. *KS Bedrift Energi*, *NHO*, *Norsk Industri*, *Norsk olje & gass* og *NVE*. Disse mener vinterpakken nedfeller krav om unødvendig dyre tiltak. *Norsk olje & gass* viser til at en økning av energieffektiviseringsmålet til 30 prosent vil føre til en økning i investeringene for kommende periode med mer enn 400 prosent. Det anses for å være en massiv investeringsutfordring for bygningsmassen og husholdningene, og det anses for å skape usikkerhet for investorer og europeisk befolkning og industriutvikling. *NVE* påpeker også at økning av energieffektiviseringsmålet fra 27 til 30 prosent har store kostnader.

Naturvernforbundet og *WWF* mener at Norge bør arbeide for et økt energieffektiviseringsmål opp til 40 prosent. *WWF* mener at dette også må bli bindende for Norge. *Naturvernforbundet* mener det bør bli bindende for hvert enkelt medlemsland. *Nelfo* viser til at ambisjonene i Norges mål om reduksjon av 10 TWh er for lavt i forhold til EUs ambisjonsnivå gjennom 30 prosent målet.

EnergiNorge og *Hordaland Fylkeskommune* påpeker at nasjonale mål må gjøres fleksible, idet kostnadseffektivitet og tilgang til fornybar energi varierer i de ulike landene.

EnergiNorge, *Kraftfylka*, *NHO*, *NVE*, *Nordland Fylkeskommune* og *Statoil* viser til at det burde settes et energiintensitetsmål i stedet for et energieffektiviseringsmål. *NVE* viser til at hvert land står fritt til å velge om de vil uttrykke mål i TWh eller intensitet.

Norsk Hydro og *Norsk Industri* viser til at målet er uttrykt som energisparingsmål, og dette er noe annet enn energieffektivisering. *Norsk Industri* må være klare på at mange norske næringsvirksomheter allerede er svært energieffektive, og at det ikke er hensiktsmessig med et ambisiøst norsk fornybarmål. *NHO* viser også til viktigheten av å skille mellom energisparing og energieffektivisering.

NVE og *Norsk Hydro* fremhever at oppmerksomheten mot energieffektivisering skyldes høy importavhengighet med tilhørende importkostnader, samt klimaforpliktelsene.

Norsk Hydro viser til at krav om reduksjoner i energibruk ikke vil gi de tilsiktede virkningene av vinterpakken. Vinterpakken forventes å gi 1 prosent økt BNP, og økt sysselsetting i flere sektorer. Det legges blant annet til grunn at dette vil føre til vekst i industrien. En slik vekst kan ikke legges til grunn. Det er vanskelig å vurdere hva som er lagt til grunn i analysen. Generelt er energieffektiviseringspotensialet i energiintensiv industri begrenset.

Elektroforeningen, *Naturvernforbundet*, *Nelfo*, *Rockwool* og *WWF* viser til at energieffektivisering også i Norge må sees i lys av sysselsettingspolitikk. *Naturvernforbundet* og *WWF* viser til kommisjonens bakgrunnsmateriale som beskriver hvordan høye energieffektiviseringsmål har positive effekter på miljø og klima, helse, forbrukernes energiregninger og BNP. *Naturvernforbundet* mener det er negativt at Norge ikke har implementert det eksisterende direktivet, og at det er pinlig at Norge tidligere har vært negativt til bindende mål på energieffektivisering.

Artikkel 7

Naturvernforbundet viser til at virkemidlene i artikkel 7 er de viktigste for å nå 2020-målet. Energispareforpliktelser (hvite sertifikater) er en av valgmulighetene i bestemmelsen. Energispareforpliktelsene gir energiselskap incentiver til å gå fra å selge energi til energitjenester. Bestemmelsen bør videreføres til 2050. Det må gjennomføres nye tiltak og virkemidler for å nå målet om 10 TWh sparing innen 2030. *EnergiNorge*, *Naturvernforbundet* og *Nelfo* viser til at tiltak under Enova vil være viktige. *Nelfo* mener imidlertid at en innlemmelse av artikkelen vil kreve store endringer i OEDs avtale med Enova, der Enovas virksomhet i langt større grad må levere årlige realiserte resultater innenfor

energieffektivisering. *WWF* viser til at bestemmelsen bør styrkes ytterligere for å oppnå økt energisparing. Norge bør inkludere transportsektoren i beregningsgrunnlaget.

NVE og *NHO* påpeker at årlig energisparing tilsvarende 1,5 prosent av sluttbruk er krevende. *NHO* viser til at det kan være positivt mål for husholdningene, men målet kan true konkurranseevnen til industrien. Tiltakene i Norge må bidra til å fremme ønsket norsk energisystem, og samtidig redusere utslipp på kostnadseffektiv måte.

NHO og *Norsk Industri* viser til at EU-kommisjonen gir medlemslandene fortsatt mulighet til å unnta karbonlekkasjeutsatt virksomhet fra regimet med 1,5 prosent reduksjon av sluttbruk. Det er svært viktig at industrien unntas, idet energisparekravet i sin ytterste konsekvens vil sette en stopper for industriell vekst.

Nordland Fylkeskommune og *Hordaland Fylkeskommune* viser til at forbruk av kraft lokalisert nær kraftproduksjon må få en fordel av beliggenhet. Det vil redusere behovet for investeringer og redusere energitapet i overføringsnettet. *EnergiNorge* og *Hafslund* mener at lokal fornybarproduksjon ikke bør gis fordelaktige vilkår, og de bør ikke kunne bidra til nedjustering av energisparekravet.

Primærenergifaktor (PEF)

Mange høringsinstanser har omtalt bruken av primærenergifaktor.

Elvarme Norge, *EnergiNorge*, *Hafslund*, *KS Bedrift Energi*, *Nelfo*, *NHO*, *Norsk Industri*, *Statkraft* og *Statoil* er kritiske til bruk av PEF. PEF fremmer direkte bruk av fossil energi i stedet for bruk av elektrisitet som faller inn under ETS. PEF er et tiltak som motvirker langsiktige klimamål som dekarbonisering gjennom elektrifisering, for eksempel av transportsektoren.

NHO og *Norsk Industri* viser til at justeringen av PEF fra 2,5 til 2,0 går i riktig retning, men ikke nok. Så lenge PEF er høyere enn 1, vil bruk av fornybar kraft anses som mindre energieffektivt og mindre klimavennlig enn enkelte fossile alternativ.

NVE, *Nelfo*, *NHO* og *Statoil* viser til at bruken av PEF på produktnivå også er uheldig, ettersom elektriske produkter kommer dårlig ut. *Statoil* påpeker at PEF bør heller ikke brukes slik at energieffektive produkter basert på bruk av gass diskrimineres.

Agder Energi, *Elektroforeningen*, *EnergiNorge*, *Hafslund*, *Kraftfylka*, *KS Bedrift energi* og *Statkraft* viser til at bruken av PEF må kunne baseres på nasjonale standarder. *NVE* og *Nelfo* påpeker at energieffektiviseringsdirektivet og bygningsenergidirektivet åpner for at medlemslandene kan velge PEF. Flere medlemsland har fastsatt egne verdier for PEF, fordi energisystem og tilgang på energiresurser er annerledes. Norge må sette i gang arbeid for å bestemme de norske faktorene, slik at disse fremmer det energisystemet som er ønskelig for fremtiden.

Individuell måling

EnergiNorge og *Nelfo* viser til at forslaget gir forbrukere større mulighet til å kontrollere energibruk gjennom krav til måling og avregning.

Hafslund og *Statistisk Sentralbyrå* viser til at det er teknisk vanskelig å skille ut måling av energibruk som går til oppvarming eller kjøling, særlig i eksisterende bygg. Det kan være problematisk å kartlegge om elektrisiteten benyttes til lys, husholdningsapparater eller oppvarming. Prinsippet om kostnadseffektivitet må ligge til grunn for et krav om slik kategorisering av bruken av elektrisitet.

Bygningsenergidirektivet

EnergiNorge viser til at det er viktig å beholde nasjonalt handlingsrom ved definisjonen av "nær nullenergibolig". *Hafslund* fremholder at den nasjonale definisjonen må fullt ut likestille lokale og sentrale energiforsyningsløsninger. *Rockwool* mener definisjonen må ta hensyn til passive energiløsninger i samspill med fornybar energiforsyning.

Elektroforeningen og *Nelfo* viser til at det er positivt at bygningsenergidirektivet tar hensyn til byggenes egenproduksjon, samt at direktivet tilrettelegger for elbil-lading. Bruken av PEF for å beregne bygningenes energiytelse anses imidlertid problematisk, og det må søkes nasjonalt handlingsrom.

EnergiNorge og *Hafslund* mener at det ikke er hensiktsmessig å inkludere fornybar energi produsert på bygg i den typen tiltak som kan telle inntil 25 prosent av energieffektiviseringstiltak. Fornybar energiproduksjon er noe annet enn energieffektivisering.

NVE viser til at Norge har en kraftsektor basert på nærmest 100 prosent fornybar kraft. En eventuell innfasing av desentralisert produksjon må begrunnes ut fra annet enn reduksjon av klimagasser i Norge og importavhengighet.

Nelfo viser til at regulatoriske og økonomiske virkemidler bør innrettes slik at man reduserer behovet for tilført energi til bygningsmassen. Tiltak for aktiv energieffektivisering, og lokal fornybarproduksjon bør konkurrere mot hverandre på like og nøytrale vilkår. *Statsbygg* mener det er positivt med styrking av desentralisert og bygningsbasert energiproduksjon.

Rockwool påpeker at realistisk og praktisk gjennomførbart bygningsteknisk nivå for energieffektivisering må defineres. Trolig er oppgradering til TEK 10 for all rehabilitering for krevende og kostbart. Potensialet er likevel stort. *Rockwool* savner føringer fra Enova mot energisparingstiltak i eksisterende bygg ved passive tiltak.

Statsbygg viser til at bygningsenergidirektivet utdyper bygningsmassens rolle i oppnåelsen av klimagassreduksjoner. *Rockwool* påpeker at hvis EU skal nå klima- og energimålene, er energieffektiviseringstiltak i bygg helt avgjørende. *Statsbygg* legger vekt på å styrke tiltak som gjelder eksisterende bygg, ved større rehabilitering og ombygging. Dette vil bidra til at eksisterende bygningsmasse blir mer klimavennlig, og til oppnåelse av EUs mål om lavkarbonsamfunn innen 2050. *EnergiNorge* påpeker at energieffektiviseringstiltak burde fokusere på energibruk med CO₂-utslipp.

Riksentikvaren viser til at tiltak i eksisterende bygg, som endrer energimerket, er omfattende. Det påpekes at slike tiltak sjelden velges, blant annet fordi det ikke er økonomisk lønnsomt, og fordi det gir store ulemper i gjennomføringsfasen. Enklere tiltak kan medføre store energibesparelser. Dersom tiltakene kombineres med satsing på miljøvennlige energikilder, vil dette kunne gi god energieffektivisering. Enovas tilskuddsordning til eksisterende bygg bør legges om, slik at det gis informasjon og økt støtte til slike enklere tiltak.

Statsbygg påpeker at ladepunkter for el-kjøretøy vil bidra til mer klimavennlig transport til og fra statlige eiendommer. "Smartness-indikator" støttes også, som et tiltak som kan bidra til flere innovative løsninger.

Norsk Petroleumsinstitutt viser til at plikt til ladepunkter i yrkesbygg er uheldig. Gratis lading bør avvikles før det vil være mulig å få på plass et velfungerende kommersielt marked for lading.

NHO viser til at det bør være finansieringsmekanismer lett tilgjengelig, for finansiering av tiltak knyttet til renovering av bygg.

WWF viser til at forslaget bør strykes ved å innføre en tydeligere plan for avkarbonisering av bygningsmassen innen 2050.

Nytt styringssystem

Agder Energi og *Statkraft* viser til at norske myndigheter bør oppnå størst mulig handlingsrom for de eventuelle nasjonale bidragene til et felles EU-mål, og i utformingen av de nasjonale planene.

Norsk Industri viser til at dersom Norge blir omfattet av forordningen, bør norske myndigheter sørge for nødvendig samordning med hensyn til politikk, berørte departementer, i nær kontakt med industrien. Industriens konkurranseevne må være en integrert del av de vurderinger som gjøres når planene skal legges. Norske myndigheter må ved utarbeidelse av planene ta hensyn til vår spesielle situasjon hva angår energimix, industristruktur, eksponering for global konkurranse (ref. faren blant annet for karbonlekkasje), samt utfordrende klimatiltak.

EnergiNorge og *NHO* påpeker at regelverket er for tungrodd og detaljert, samt kostnadskrevende.

EnergiNorge og *Statkraft* fremhever at regelverket kan synes å reintrodusere nasjonale fornybarmål gjennom bakveien, gjennom bidrag til fornybarfond mv. Det vises til at regelverket burde vært mer fleksibelt, og i stedet rettes inn mot overlappende politiske mål, og på virkningene for ETS. *Statkraft* viser til at det bør nedfelles en bestemmelse i forordningen om at konsekvensen av overlappende mål må få effekt for justering av kvotebeholdningen.

EnergiNorge og *Statoil* påpeker at de lineære fremskrivningene kan være for restriktive. De tar ikke i betraktning nasjonale forhold eller den forutsatte fleksibilitet og kostnadseffektivitet fra et EU-perspektiv.

NVE, Norwea og WWF viser til at regelverket er egnet til å fjerne målkonflikter, gjennom koordinering av planer og rapporteringsforpliktelser.

Kraftfylka mener norske myndigheter må overbevise EU-siden om at vi bidrar til EUs klimamål gjennom annet enn utbygging av fornybar energi, slik som ved elektrifisering av transportsektoren.

Statoil ønsker styringssystemet velkommen, men har enkelte forslag i tilknytning til dette. Statoil fremhever at et kriterium for å vurdere om medlemslandene når målene, bør være om infrastrukturen brukes effektivt, for eksempel ved lagring, transmisjon og distribusjon av gass. For energisikkerhet burde regelverket rette oppmerksomhet mot et velfungerende marked, fremfor reduksjon av importavhengigheten fra tredjeland. Videre bør det rettes større oppmerksomhet mot mekanismene knyttet til manglende måloppnåelse, samt sammenhengen mellom de overlappende målene, for å unngå usikkerhet for investorer. Det bør også gis større klarhet i hvordan EU-fondene skal håndteres og virke.

Norwea viser til at store deler av vinterpakken vil måtte gjennomføres i norsk rett, herunder fornybardirektivet og styringssystemet. EU-siden har vurdert regelverket som EØS-relevant, og Norges intensjon om felles oppfyllelse med EU-siden om klimamålet har betydning i denne sammenheng.

NVE påpeker at Norge må være tidlig ute med en overordnet energi- og klimaplan. Norge vil få muligheten til å kommentere på nabolandenes planer, dersom egne mål og tiltak er avklart. Koordineringsbehovet mellom ulike modellmiljøer bør tidlig kartlegges. Norwea viser til at en slik plan bør utarbeides parallelt med EU-landene. Det vil synliggjøre norske ressurser, slik at norsk fornybarbransje får full markedsadgang.

Norwea viser til at norske myndigheter må tidlig signalisere ønske om full deltagelse. Det må avklares om norske bidrag kommer i tillegg til, eller inngår i EUs målsetninger. Rollen til EFTAs overvåkningsorgan og mulige rolle i styringssystemet må klargjøres. Dette omfatter eksempelvis mandat til å motta planutkast, utstedte anbefalinger m.v.

WWF mener Norge bør etterspørre konkrete målsetninger og planer også for 2050, som et krav under vinterpakken.

Statistisk sentralbyrå påpeker at data knyttet til formålet til energien som blir benyttet, i liten grad finnes i Norge. Det skyldes først og fremst at det brukes en stor andel elektrisitet i Norge, som har mange anvendelsesområder. I den grad økt oppmerksomhet mot oppvarmingssektoren bidrar til mer detaljerte krav for rapportering etter formål er det problematisk. Data for dette finnes ikke, og det er vanskelig å modellere.

Det vises ellers til at det i tillegg til eksisterende rapporteringsforpliktelser er noe uklart hvilke behov for nye data som følger av kravene i styringssystemet. Annex VII synliggjør behov for ny rapportering på opprinnelsesgarantier for elektrisitet, gass, varme og kjøling, samt opphavet til biobrensler. Noe av dette har man i dag ikke statistikk for. Det kan være behov for kartlegging av hvilken informasjon som finnes nasjonalt.

Teknologi, forskning og innovasjon

Det var få høringsuttalelser i tilknytning til denne delen av vinterpakken.

NHO, Norsk olje & gass og *Statoil* viser til CCS som avgjørende for å nå både EUs klimamål og målene i Parisavtalen.

WWF viser til at det er behov for forskning på lagringskapasitet.

NVE viser til at forslaget til krav knyttet til biodrivstoff krever regelverksendringer, opplæring og tiltak. Kravene kan tilsi økt behov for forskning i Norge.